

Quo tempore Sertorius in Hispania apud semiferos homines Romanorum Dux erat, literas Hispani, & Græcas, & Latinas noverant ab his nationibus subjugati; verum tamen est quoddam si Hispania proprias Vires agnovisset (ait Frogus) nunquam Romanis Colla dedisset; literas ergo Hispani didicerant, nec eorum linguas minùs callebant, & semibarbari adhuc erant: Quid mirum si miselli isti in extremo terrarum margine constituti, nullo cultorum hominum commercio, nullas usque hodie literas assequuti, belluarum instar essent, nullum animal habentes pro vectura, ipsi, aselli bipedes, omnia ruri, domique vegetarent, nulla exteriorum hominum notitia, nullo cultu, aut victu, aut vestitu, aliisque humanæ vitæ ornamentis præditi, nullo literarum commercio, nullo vehiculorum, aut navigiorum usu, inculti essent, ac penè barbari! Si omnibus ijs præditi Hispani tales prisco tempore extitere, quid de his desperandum, cum de nobis à nostris minimè desperatum sit, cum in ea regione tam illustres Viri evaserint in utroque homine? *Ecce sic benedicetur omnis homo, qui timet Dominum*, ait Psalmista, & sequitur: *Et videas filios filiorum*, qui sunt homines novi Mundi indigenæ, qui fide, & virtutibus eos, quorum sunt ministerio ad fidem conversi, fortè superaturi sunt; & quoniam eos penitus literas non didicisse prædixerim, palinodiam cano, pingebant enim, non scribebant, id est, non literis, sed imaginibus utebantur, si quid absentibus seu tempore, seu loco, memorabile vellent significare; quod & Lucanus insinuat in hæc verba.

*Phœnices primi, famæ si creditur, ausi
Mansuram rudibus vocem signare figuris.
Nondùm flumineas Memphis contexere biblos
Noverat, & Saxis tantùm volucresque, feræque,
Sculptaque servabant Magicas animalia linguas.*

Nunc verò tanta est ingenij eorum felicitas (de pueris loquor)

ut

ut & Latinè, & Hispanè scribant nostris pueris elegantius; Latinè sciant, atque loquantur non minùs, quàm nostri, qui se ejus rei studio dedidere; Confessiones ab eis fiunt, quæ vel maximè novellis in Ecclesia difficultatem afferunt, & arduitatem præferunt, ubi fides præcipuum locum tenet, cum secreta cordis extrinsecus revelentur, ac alteri pandantur lapsus humani; & peccata non minori perspicuitate, ac veritate, quàm à Christianis nati (ne dicam propensiori) declarant in Confessionibus, earumque frequentia gaudent; imò aliqua, vel minùs enucleata, vel à Confessoribus forsam non intellecta, quæ semel confessi sunt, examussim repetere spontaneè non verentur columbina sanè simplicitate; itaque quoad Confessiones apud illos totus annus habetur, ut quadragesima inter nostros, disciplinas ordinarias, & à pueris, id est, flagella, non modò renuentes, sed & ultrò suscipientes clam tempore, & loco, ultra communes, quæ fiunt in die Veneris Sancta, & omnibus sextis ferijs anni; quodque adhuc difficilius existimatur à nostris (qui nec in abjiciendis quidem concubinis dicto pareant Prælatorum) tanta facilitate uxorum pluralitatem abjiciant, quas in Pagatissimo habuerunt, unicaque contenti, ut miraculi instar sit.

Furta, quorum consuetudo (de parvulis loquor) genti innata est, apertissimè pro Confessione accusant; non restitutionem recusant, aut procrastinant, construunt Ecclesias magnas, quas armis regijs adornant, & Conventus fratrum Protectorum suorum, & domos devotarum mulierum ab Imperatrice Domina Elisabeth missarum, quibus bono animo dant suas filias, sicut fratribus filios, ut ex ipsis quantocyus Sancta Ecclesia augeatur; cum indigent aqua, ad fratres cum oblationibus veniunt, processiones petunt; idem similiter faciunt pro pueris infirmis, petentes Evangelium sibi dici, & manus sacras super ipsos imponi; cum infans nascitur, ad Sacramentum Baptismi suscipiendum à Patre, vel Matre portatur, & quandò moritur, ad fratres concurrunt, ut sepe-

H 2

lia-

liatur; cum Vir seit uxorem non Christianam, illam ad Baptismum ducit, & mulier Virum, ut desponsentur ad modum Christianorum; & Pater filium, Mater filiam, frater fratrem, & vicinus vicinam: Quo circa, quæ per me ipsum, & à fidedignis religiosis Personis de fide, & moribus istorum acceperim, compendio dicam.

Rogatus quidam cur extra tempus Quadragesimæ confiteri vellet, respondit: *Se ægritudine pressum spondisse Confessionem Deo, si evaderet, idè voti reum confiteri debere.*

Item alius, ad quid tam citò Confessionem repeteret, à Confessore rogatus, qui sciret eum paulò ante alij confessum, respondit: *Verum equidem esse, sed quòd Confessorem eum non plenè intellexisse suspicaretur, repeteret se velle Confessionem, insuper, & postea nonnullorum recordatum fuisse peccatorum, quæ factus antea non fuisset.*

Petrus quidam, & Jacobus, Neophyti ex primoribus eorum, post Confessionem Sacramentalem imaginaria visione duas videre videbantur vias olidam alteram, alteram odoramentorum, atque rosarum refertam, contemplatosque Magdalenam, & Catharinam, quarum Simulacra ex pictura didicerant, *fetida*, dicentes, *quam antea tenebatis via est; rosarum spiramine odora, quam sequimini post Baptismum;* quod in conspectu decem millium animarum animoso, & ferventi Sermone referentibus, multi Baptismum petierunt.

Qua nocte Salvator noster secundum Ecclesiæ repræsentationem natus est, *Gloria in excelsis Deo* à cantantibus Lingua sua auditum est à pluribus, cum tamen Hymnus iste tunc in eorum linguam conversus non esset, ut post; unde arguitur non humana industria, sed divina virtute miraculum accidisse.

Anhelanti cuidam violentia comprimere puellam, ait illa: *Nunquid non Christianus est tu?* Cui respondent: *Sum; hoc, quod agis* (addidit illa) *christiana pietas prohibet:* Quo audito ille ab incepto protinus resilivit.

In

In Quadragesima admonitus pro religione haberi jejunium, cum ægritudine laboraret, nullo modo persuaderi potuit à Christianis, ut carnibus vesceretur.

In Confessione se accusavit eorum quidam, quòd, cum propriam cognosceret uxorem, alterius, cujus ardebat desiderio, recordatione fuerit voluptuosa allectus.

Rogatus fuit à quodam Religiosus quispiam; utrum orare deberet in Sacris Mysterijs, an cessare, atque attentius verba divina auscultare.

Alius similiter audito, quòd Judas inconfessus, & impœnitens laqueo vitam finiverit, ait Confessori: *Ego sum Judas, qui, etsi confessus fuerim, non integrè tamen, ideo Confessionem repetendam putavi.*

Duo alij ex rubore peccatum pessimum in Confessione occultantes nimia ægritudine pressi, facti Sacramentaliter Crimen, compunctionis, & lachrymarum imbre perfusi, utroque morbo absoluti sunt.

Christiana eorum, maritum gentilem sortita, rogat, num Baptismum acceperit; illo abnuente, debitum, imò indebitum, maritale negat, quousque lavacro Sancto perfusum viderit.

Plures confessi ex eis, non absoluti, vel quia in fornicatione erant, vel quia restitutionem procrastinarent, quantocyus ad impleto Confessoris præscripto recurrunt, & se repræsentant pro absolutione; quod, mea opinione, fidei non exiguum argumentum est.

Si confessio eisdem ex occupatione Confessoris, aliave causa denegatur, dolent, flent, gemituque ostendunt Sacramenti famem, sitimque Justitiæ.

Plurculi post Baptismum petunt baptizari; quibus, cum christiana religione id non dicatur licere, respondent: *Scimus id quidem; sed tunc non credidimus, aut verba baptizatoris non intelleximus.*

I

Mat-

Martinus vocabatur, qui in extremis paulò antequam de-
cederet assistenti Matri ait: *Cede parens; nonne vides, fratres adve-
nire cum Cruce, & Dominam quamdam permagnificam lineam mihi
Rosarij offerentem?*

Cùm in Thecoacam agerent Christiani in Hospitio pri-
mum, essentque aliò profecti, ait quidam ejus Oppidi Indigena so-
cijs: *Nunc maxime Christiana religione, fratres, vivendum est, cùm
soli sumus, & testes fidei nostræ Christianos non habeamus.*

Sed dices: *Nulla teste res gesta probatur;* quasi & testes
ipsi mentiri non possint. Rursum: *In judicio humano res est nullius
ponderis, aut momenti;* quasi verò super hoc humanum judicium
requiramus, & non divinum potius admiremur, quo velle omni-
potens in novo nascentis Ecclesiæ Cæspite fructum promittere, ac
miracula suscitare, quæ apud Sanctos, quos ab antiquo venera-
tur Ecclesia, penitus florere: Suffragatur tamen huic Nationi ma-
ximè hic mos duplici de causa, tenuitate victus, vilitate, & sim-
plicitate vestitus, humilitas, & obedientia genti innata, quibus nul-
læ regiones Mundi abundant, sicut ista.

Quia explicuisse videor, Beatissime Pater, quæ mea dice-
re, quæque tua audire intererat super Emporio Indico, id est,
earum Commercio-rerum, quæ Creator, & Plasmator omnium
sua providentia præparaverat in termino jam labentis sæculi, in
quo fines sæculorum devenerunt, reliquum est contestari Sancti-
tatem tuam, Paule Beatissime, Doctor gentium, ne tantam nactus
occasionem, segnitiei, aut torpori locum des, quominus id agas, ut
omnes nos commonefacias, exhorteris, excites, atque promoveas,
ne in tam excelsi Opificis opere dormire, sed vigilare, & non
segniter agere studeamus. Hoc tibi ipsi in primis persuadeas, San-
ctissime Pater, velim; ex quo Evangelij veritas in Mundum efful-
gere cœpit, id est, nostra felicitas declarari, quòque Dei in filios
per gratiam Liberatoris adoptati sumus, post promulgatam per
Aposto-

Apostolos, Duces, ac Præceptores nostros, salutis viam, nihil un-
quam pensi majoris (quod sciam ego) in Ecclesia exitisse Ca-
tholica, quàm hæc apud Indos talentorum dispensatio. Si enim
pro caducis, fragilibus hujus miseræ vitæ rebus tantopere labora-
mus, quantò magis niti debemus Universi, te duce, Paule Beatif-
sime Pater, ne oblatam impræsentiarum opportunissimam benè ge-
rendæ rei facultatem desidia, ac negligentia nostra perdamus?

Videant Universi in Apostolico pectore nihil gratius in-
sistere, quàm huic tanto negotio vi omni, & nisu, nutu, voce, voto
te velle fideles tuos excubare, adesse, vigilare, & qua parte nobis
verbi ostium (ut ait Apostolus) apertum est, illuc plurimos Ope-
rarios destinare, quò, in sæcundo hujus Indiæ Cæspite, centeno
confurgat spica fructu, quæ divitem spem alat, charitatem augeat,
fidem sustentet. Tantò Idololatrias alacriori animo, & ampliori ar-
dore certemus ad nostræ professionis vexilla colligere in *Afsia*,
quantò Turcharum in Europa sævitiam in nostros amplius cerni-
mus debacchari. (*) Hinc aurum eruamus ex visceribus fidei In-
dorum. Istud aurum mittamus in subsidium Militum nostrorum.
Longè ampliores ab India terminos à Diabolo arripiamus, quàm
ipse cum Mahumetanis suis nobis subducat ex Europa.

Duplici Dæmonum muros ariete quatiamus, ut hinc ab
eorum possessione antiqua indigenas eruamus, & istinc auro eru-
to eisdem ab Europæ finibus excludamus; promoveantur, Rex
Christe bone, fidelium tuorum termini; Esaiæ vaticinium implea-
tur jam: *Ecce isti de longe venient; ecce illi ab Aquilone, & mari,
& isti de terra australi. Laudate cœli, & exultet terra; jubilate
montes laudem, quia consolatus est Dominus populum suum, & pau-
perum suorum miserebitur. Et dixit Sion: Dereliquit me Domi-
nus, & Dominus oblitus est mei, & infra: Leva in circuitu oculos*

12

tuos,

(*) Venerabilis, & Sapiens Senex, hanc nostram Septentrionalem Americam *Afsia*
continuati, odoratus est.

tuos, & vide: *Isti congregati sunt, venerunt tibi. Ego vivo* (dixit Dominus) *quia omnibus his velut ornamento vestieris, & circumdabis tibi eos, quasi sponsa, quia deserta tua, & solitudines tuæ, & terra ruinae tuæ nunc angusta erunt præ habitatoribus, & longè fugabuntur, qui absorbebant te.*

Si tanta diligentia Dominus Jesus Christus, Deus, ac Liberator noster, Thomam Indos adire persuadet renitentem, ac dicentem: *Quocumque mitte me præterquam ad Indos: Et Baribolomeum*, qui ibidem Dæmones mirabiliter torst, Indosque ad fidem convertit, eorum divitias respuens, ac fidei Evangelicæ potiores aurofodinas, quas sequerentur, ostendit, & Te; Sanctissime Pater, Imperatorem tuum Deum imitari, æmulari, comitari convenit, cum illum milites suos Apostolos in Indos destinantem, ac penè urgentem videas. Sed dices: Non credent Idololatræ Christo, non parebunt Evangelio: *Crediderunt* (inquit in gestis Apostolicis Lucas) *prædicante Paulo, quotquot prædestinati erant à Deo ad vitam æternam*; nullus certè non credidit ex prædestinatis.

Quàm verò libenter fidem suscipiant, Prædicatores reveantur, & audiant, Ecclesias ædificent, religiosi subdantur Indi istius Novæ Hispaniæ, testes sumus omnes, qui inter istos versati sumus; de valdè autem distantibus ab hujus Provinciæ terminis à Venerabili Patre Fratre Bernardino de Minaya, nunc Priore Sancti Dominici hujus Civitatis Tenuxtitan, seu Mexico, verum habemus testimonium, qui cum duobus socijs Religiosis usque in Provinciam de Nicaragua viam trecentum leucarum, & amplius peragravit, Idololatræ docendo, Idola confringendo, & comburendo, vexilla regis Christi erigendo, & Ecclesias fundando; ad quæ omnia libentissimos, & promptos Indos (qui numquam viderant Religiosos prædicantes eis) invenit, Baptismum spontaneè petentes, cum laureolis roseis; cibo, & potu ei obviantes, viasque ampliantes, atque tergentes, & suo modo cum gratiarum actione dicentes: *Benedictus, qui venit in nomine Domini.* Sta-

Stabilem quippe *Comitem* (quem Reges Sæculi appellant.)

(*) Te Supernus, Cœlestisque Rex constituit, ut circa stationem tuam pervigil semper insistas; huc tamen, & illuc, ubi major necessitas poscat, transmittendos milites, ac Comites tuos, vestimenta, & alimenta gregarijs tuis distribuere debes, ne si stipendiorum inopia, Equitum, Peditumque penuria res militaris seignius agatur, minusque procedat, Imperatori culpa adscribatur; id Te agente, ut confidimus, Coronam (sicut par est) reportaturo beatam.

(*) Summum Pontificem appellat *stabilem Comitem* (vulgò *Conestable*): ob quandam similitudinem Officiorum.

BULA DE EL SEÑOR PAULO III. dada en favor de los Indios.

PAULUS Episcopus Servus Servorum Dei Venerabilibus Fratribus, Universis Episcopis Occidentalis, & Meridionalis Indiæ, salutem, & Apostolicam Benedictionem. Altitudo Divini Concilij (quod humana nequit ratio comprehendere) ex suæ immensæ bonitatis essentia, aliquid semper ad Salutem Humani Generis pullulans, tempore congruo, & soli suo secreto ministerio (quod ipse Deus novit) opportuno producit, & manifestat, ut cognoscant mortales ex suis meritis tamquam ab ipsis, nihil proficere posse, sed eorum salutem, & omne donum gratiæ ab ipso Summo Deo, & Patre luminum provenire. Sanè cum sicut (non sinè grandi, & spiritali mentis nostræ lætitiâ) accepimus, quàm plures Incolæ Occidentalis, & Meridionalis Indiæ, licet Divinæ sint legis expertes, Sancto Spiritu tamen coo-